

พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาอาชีพการเกษตร

Buddhist Dhamma for agricultural career development

พระครูไพโรจน์ญาณโสภณ

Phrakhru Pairojñānasophon

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi-Et Buddhist College

E-mail.dwngdithanci@gmail.com

Received: 5 December 2023; Revised: 23 April 2024; Accepted: 23 April 2024

บทคัดย่อ

อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนทั่วโลก รวมทั้งคนไทย รูปแบบการทำเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงมาตามยุคสมัย คือในอดีตเป็นการใช้แรงงาน แต่ปัจจุบันใช้เทคโนโลยีแทน แนวโน้มการพัฒนาเกษตรกรรมในอนาคต เช่น การพัฒนาทางเทคโนโลยีที่อาศัยการค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ เช่น พันธุวิศวกรรม (genetic engineering) การรวมกลุ่มในทางการค้าและเศรษฐกิจจากประเทศต่างๆ ในโลก เพื่อใช้อำนาจต่อรองและแข่งขันระหว่าง เป็นต้น จรรยาบรรณของเกษตรกร เช่น สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดีและสามารถป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุแปลกปลอม วัตถุอันตรายและสัตว์พาหะนำโรค อุปกรณ์และพาหะในการขนย้ายต้องสะอาดปราศจากการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค การขนย้ายผลิตผลอย่างระมัดระวัง เป็นต้น กลุ่มหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับอาชีพการเกษตร ได้แก่ สัปปุริสธรรม กล่าวคือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาลเวลา รู้ชุมชน และรู้บุคคล โดยสรุปคือหลักการรู้นั่นเอง และหลักการพึ่งตนเอง ได้แก่ ศีล พหูสูต ความขยัน และความสันโดษ

คำสำคัญ: พุทธธรรม, การพัฒนา, อาชีพการเกษตร

Abstract

Agriculture is a traditional occupation for people all over the world, including Thai people. The style of agriculture has changed with the times. That is, in the past it was the use of labor. But now technology is used instead. Currently, there are many developments including the establishment of an agricultural plant research center. Farmer Network organic farming New Theory Agriculture, etc. There are many problems in the agricultural profession, such as lack of arable land, drought, flooding, chemical residues, lack of investment, and labor shortage. High priced agricultural equipment Low-priced agricultural products, etc. Solutions such as allocation of arable land, irrigation systems, price control of agricultural equipment/products. Promote the price of agricultural products, etc. Dharma principles that can be applied to the agricultural profession include the Sappurisa-dhamma 7 and the principle of self-reliance as Sappurisdhamma means knowing cause, knowing effect, knowing oneself, knowing moderation, knowing time, knowing community, and knowing

person. In summary, it is the principle of knowing. and the principles of self-reliance, including morality, pluralism, diligence, and solitude.

Keywords: Buddhist Dhamma, development, agricultural career

บทนำ

อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษโลกและบรรพบุรุษไทย เพราะอาชีพเกษตรเป็นอาชีพที่อยู่กับวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ การเกษตรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ อย่างง่ายโดยการล่าสัตว์ เก็บพืชผักจากป่ามาเป็นอาหาร ต่อมาเมื่อเริ่มรู้จักเพาะปลูกพืชและเลี้ยง สัตว์จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการทำการเกษตรทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สำหรับประเทศไทยนั้น การเกษตรมีความสำคัญในฐานะที่เป็นการผลิตอาหารเลี้ยงผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกประเทศ ช่วยส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศควบคู่ไปกับภาคอุตสาหกรรมและการบริการ (กรมส่งเสริมการเกษตร, อ่างใน อมรพิมล พัทธกษ, 2563) ปัจจุบันอาชีพเกษตรกรรมยังคงเป็นอาชีพหลักของคนในประเทศ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาคของไทยเหมาะแก่การทำเกษตรกรรมโดยในแต่ละพื้นที่จะมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปส่งผลถึงความหลากหลายของการทำการเกษตร คือ 1) การทำนาโดยภาคกลางมีการทำนามากที่สุดเนื่องจากมีพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา 2) การทำสวนยางและปาล์มน้ำมันพบมากในภาคใต้เนื่องจากมีปริมาณน้ำฝนต่อปี มากที่สุดในประเทศ 3) การทำสวนผลไม้พบว่าหลายภูมิภาคสามารถทำสวนผลไม้ได้หลายชนิดที่แตกต่างกัน 4) การทำพืชไร่ และ 5)การเลี้ยงสัตว์พบในทุกภูมิภาคเช่นกันแต่เนื่องด้วยความเป็นพลวัตของโลกส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาในทุกๆ ด้านโดยเฉพาะด้านการเกษตรกรรม (จักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ, 2562)

สังคมปัจจุบันต้องการจริยธรรมเกี่ยวกับอาชีพ เพราะในปัจจุบันผู้ประกอบการเดียวกันมักจะร่วมกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ถ้าหากผู้ประกอบการเหล่านี้ไม่มีจริยธรรมในอาชีพของตนแล้ว สังคมก็จะไปไม่รอด เพื่อให้สังคมอยู่รอดจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกสายอาชีพจะต้องมีจริยธรรมเป็น ข้อบังคับภายในจิตใจ ดังนั้นผู้ประกอบการจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้ารับการเรียนรู้ ฝึกอบรม รวมทั้งมีข้อกำหนด ทางด้านจริยธรรมในอาชีพนั่นๆ เพื่อควบคุมความประพฤติ และเพื่อมิให้ผู้ประกอบอาชีพมุ่งหาประโยชน์ใส่ตนเอง โดยไม่ได้คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวม เช่น จริยธรรมของครู อาชีพครูเป็นวิชาชีพ ต้องมีจรรยาบรรณ แห่งวิชาชีพกำกับเป็นที่ทราบกัน เพราะมีผลกระทบต่อสังคมและผู้รับบริการ เป็นต้น เกษตรกรและอาชีพเกษตรกรรมควรมีจริยธรรมในการประกอบอาชีพ เพื่อให้เกษตรกรใช้เป็นมาตรฐานการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ และผู้บริโภคจะได้สินค้าที่ปลอดภัย (กิริติ บุญเจือ, 2542)

พระพุทธศาสนาแม้จะไม่ได้มุ่งศึกษาการเกษตรโดยตรง แต่ผู้ศึกษาสามารถศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมได้ เช่น หลักประโยชน์ปัจจุบัน เป็นต้น ดังนั้นผู้เขียนจึงสนใจศึกษาพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาอาชีพการเกษตร ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม 7 และหลักการพึ่งตนเอง อันจะเป็นผลดีต่อการทำงานเกษตรโดยอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคำสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ประวัติการเกษตรในประเทศไทย

การเกษตรของประเทศไทย เชื่อว่ามีมานานตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์มาแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากว่าดินแดนที่เป็นคาบสมุทรอินโดจีนนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธัญญาหารมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าเมื่อประมาณ 10,000 ปีที่ผ่านมาคนมีมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในทางภาคเหนือและภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เช่นในบริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน เลย หนองคาย นครพนม อุบลราชธานี เป็นต้น รู้จักบริโภคอาหารชนิดต่างๆ มากกว่า 100 ชนิดแล้ว มีหลักฐานการปลูกข้าวที่บ้านโนนนกทา จังหวัดขอนแก่น เมื่อ 6,000 ปี และภาพเขียนที่ผาแต้ม ที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี แสดงการปลูกข้าวในพื้นที่น้ำขัง และมีการควบคุมน้ำ มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย ไก่ กับมีเครื่องมือจับปลาใหญ่ในแม่น้ำโขง ส่วนที่จังหวัดอุดรธานีพบแหล่งอารยธรรมโบราณบ้านเชียง ซึ่งรู้จักเลี้ยงหม่อนไหมและกันชาสำหรับทอผ้าใช้ก่อนประเทศจีนถึง 1,000 ปี ทั้งยังมีเครื่องปั้นดินเผาที่มีลวดลายสวยงาม นอกจากนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวยังพบการถลุงเหล็กในอีสานตอนใต้หลายแห่งเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือทางการเกษตร เช่น โถหัวโลหะที่ใช้ลากจูงด้วยสัตว์เลี้ยง เป็นต้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าอารยธรรมของชุมชนโบราณในแถบนี้มีมานานไม่แพ้แหล่งอารยธรรมในยุคเดียวกันของอียิปต์โบราณดังได้กล่าวมาแล้วตอนต้น ครั้นมาในช่วงระหว่าง 6,000-1,200 ปี มีการสร้างเมืองสร้างอาณาจักรมากขึ้นมีการกสิกรรม และเลี้ยงสัตว์เป็นหลักแหล่งมากขึ้น เช่น อาณาจักรขอม จำปา และเมืองโบราณของไทยหลายแห่ง โดยได้รับอิทธิพลทางด้านอารยธรรม และศาสนาจากอินเดียและทางด้านเศรษฐกิจ การค้าและการกสิกรรมจากจีน อิทธิพลของอาณาจักรขอมได้แผ่ความเจริญมาทางภาคอีสาน และภาคกลาง เช่น อาณาจักรทวารวดี ซึ่งมีหัวเมืองสำคัญต่างๆ เช่น อุทอง นครชัยศรี อุตะเกา จันเสน กำแพงแสน เสมอ เป็นต้น ได้กลายเป็นศูนย์กลางการค้า ที่สำคัญมีสินค้าจำพวกสมุนไพรที่ได้จากป่าเป็นหลัก ได้แก่ พริกไทย ดีปลี กระวาน กานพลู เป็นต้น มีหลักฐานปรากฏว่าหลายหัวเมืองรู้จักการขุดคูชักน้ำเพื่อการกสิกรรม ในช่วงดังกล่าวนี้ได้อาณาจักรใหม่ๆ เกิดขึ้นในอีกหลายส่วนของประเทศและอาณาจักรเก่าก็มีการล่มสลายจากสาเหตุหลายประการ เช่น การเกิดโรคระบาด ผลิตผลทางการเกษตรไม่ได้ผลและการสงคราม อาณาจักรใหม่ที่เกิดขึ้นและมีความสำคัญในยุคต้นประวัติศาสตร์ไทย เมื่อประมาณ 800 ปีที่ผ่านมาคือ อาณาจักรสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหง (วรพัฒน์ สายสิญจน์, 2563)

สรุปได้ว่า อาชีพการเกษตรในประเทศไทยสันนิษฐานว่ามีมากกว่า 10,000 ปีแล้ว โดยปรากฏหลักฐานทางภาคเหนือและภาคอีสาน ภาคเหนือ เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภาคอีสาน เช่น จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น หลักฐานเกี่ยวกับอาชีพการเกษตรยุคโบราณที่ปรากฏในจังหวัดอุบลราชธานี เช่น สุบแต้ม การทำนาที่พื้นที่ลุ่ม การเลี้ยงปศุสัตว์ เป็นต้น ส่วนจังหวัดอุดรธานี เช่น อาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่ปรากฏในอารยธรรมบ้านเชียง เป็นต้น

แนวโน้มของการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยในอนาคต

จากประวัติความเป็นมาของการเกษตรหรือกสิกรรมของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าการพัฒนาตามยุคตามสมัยตามเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศในระยะแรกๆ และตามการเปลี่ยนแปลงของภายนอกประเทศ ในระยะหลังๆ ซึ่งเกิดจากการที่มีการติดต่อทำมาค้าขายระหว่างประเทศมากขึ้น อิทธิพลจากภายนอกเหล่านั้นมีผลต่อทิศทางการพัฒนาการเกษตรของไทยในปัจจุบันนี้ค่อนข้างมาก

ปัจจุบันความสำคัญในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นกระแสใหม่ที่ทั่วโลกได้เล็งเห็นความสำคัญ เนื่องจากเห็นว่าเป็นอนาคตแห่งความอยู่รอดของประชาคมชาวโลก ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยต้องมีการทบทวนในระดับนโยบายของชาติด้วย ดังจะเห็นได้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 6 เป็นต้นมานั้น ได้บรรจุสาระของการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามลำดับ ทิศทางการพัฒนาต่างๆ ของโลกในปัจจุบันนี้และในศตวรรษหน้าจะเป็นไปใน การจัดการระบบนิเวศให้เกิดความยั่งยืน ดังปรากฏอยู่ในแผนปฏิบัติการที่ 21 (Agenda 21) จากการประชุม The Earth Summit ของสหประชาชาติที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศ บราซิล เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535

ซึ่งถือเสมือนเป็นแผนแม่บทของโลกในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา เรื่องนี้เป็นแนวโน้มที่สำคัญที่จะเป็นจุดเปลี่ยนของการผลิตทางการเกษตรในศตวรรษที่ 21 (เริ่มปี ค.ศ.2000) ซึ่งจะมีผลต่อประเทศไทยด้วยในยุคที่การติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศต่าง ๆ ในโลกเกิดขึ้นได้อย่างไม่มีพรมแดนหรือที่เรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์ (globalization) และการค้าเสรีที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศต่างๆ

นอกจากปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้นแล้วการเกษตรในประเทศไทยยังมีปัญหาอื่นๆ อีก เช่น การเพิ่มของประชากรและการขยายตัวของชุมชน พื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรได้ลดลงไปเพื่อการสร้างสิ่งสาธารณูปโภคและการอุตสาหกรรมต่างๆ ความยากจนของเกษตรกรทำให้เป็นหนี้เป็นสินมากขึ้นเรื่อยๆ เกษตรกรต้องสูญเสียที่ดินทำกิน การขยายตัวทางภาคอุตสาหกรรมและบริการที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร ทำให้อาชีพทางการเกษตรของประเทศจะมีสัดส่วนที่ลดลงไปเรื่อยๆ จากเดิมที่เคยมีถึงร้อยละ 80 จะลดลงเหลือประมาณร้อยละ 50-60 ในไม่กี่ทศวรรษนี้ อย่างไรก็ตามภาคเกษตรยังคงเป็นภาคที่สำคัญที่สุดต่อไปอีกนานเนื่องจากต้องผลิตอาหารเลี้ยงประชากรของประเทศเป็นสำคัญ แต่คงจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบจากเดิม ซึ่งหากจะประมวลถึงสถานการณ์ต่างๆ แล้วมีแนวโน้มที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ คือ

1) มีการแบ่งเขตเกษตรกรรมจำเพาะตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม เช่น การแบ่งเขตเกษตรเศรษฐกิจ เขตส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น จัดทำขึ้นโดยรัฐซึ่งจะช่วยในเรื่องการควบคุมการผลิต คุณภาพ จัดความช่วยเหลือ และการจัดการอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) การปรับปรุงระบบเกษตรให้มีการใช้พื้นที่ที่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การปลูกพืชหลายชนิดลงในพื้นที่เดียวกันโดยใช้ระบบการปลูกพืชแบบต่างๆ การเกษตรผสมผสาน การใช้ระบบวนเกษตร เป็นต้น ซึ่งจะเหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่การเกษตรไม่มากนักจะลดความเสี่ยงจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ผลผลิตบางส่วนใหญ่จะตอบสนองต่อผู้บริโภคภายในประเทศ

3) การใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่สูงขึ้นโดยการใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวังและประหยัดไม่เกิดความเสื่อมโทรมหรือสูญเสียไปโดยเร็วและไม่ก่อให้เกิดมลภาวะในกลุ่มนี้ได้แก่ผู้ผลิตที่เป็นเกษตรกรรายใหญ่ที่อาจจะอยู่ในรูปของบริษัทดำเนินการธุรกิจทางการเกษตรมีพื้นที่ขนาดใหญ่ ผลผลิตที่ได้มาตรฐานสากลส่งเป็นสินค้าออกไปยังตลาดต่างประเทศ ทั้งที่เป็นวัตถุดิบและสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานอุตสาหกรรมเกษตรต่างๆ

4) การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ชนิดใหม่ๆ ซึ่งเกิดจากการศึกษาค้นหาประโยชน์จากพืชและสัตว์ในท้องถิ่นซึ่งมีความหลากหลาย (หากไม่ถูกทำลายไปก่อน) มาใช้ในทางการเป็นยารักษาโรค สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช สารเสริมรสอาหาร เป็นต้น ควบคู่กับการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางวิทยาการและถูกมองข้ามไปเนื่องจากกระแสของเทคโนโลยีจากภายนอกเข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมากในช่วงการพัฒนาการเกษตรในหลายทศวรรษที่ผ่านมา

5) การพัฒนาทางเทคโนโลยี ที่อาศัยการค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ เช่น พันธุวิศวกรรม (genetic engineering) เป็นต้น ดังนั้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการเกษตรยังต้องมีการพัฒนาต่อไปอีกเรื่อยๆ ทั้งจากพื้นฐานความรู้เดิมและพื้นฐานความรู้ใหม่ๆ อันเกิดจากการค้นคว้าวิจัยที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างไม่มีการสิ้นสุดของนักวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ

6) จะมีการรวมกลุ่มในทางการค้าและเศรษฐกิจจากประเทศต่างๆ ในโลกมากขึ้น เพื่อใช้อำนาจต่อรองและแข่งขันระหว่างกลุ่ม ดังนั้นการร่วมมือที่จะเกิดขึ้นระหว่างภูมิภาคจะมีมากขึ้น เช่น การรวมตัวของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเขตสามเหลี่ยมเศรษฐกิจในภาคใต้ระหว่างประเทศไทย พม่า จีน และลาว หรือในระดับภูมิภาคของโลก เช่น Asia-Pacific Cooperation Conference (APEC), The European

Union (EU), Asian Free Trade Agreement (AFTA) เป็นต้น ที่มีนโยบายทางการค้าการผลิตที่ต้องกระทำร่วมกัน เป็นต้น ดังนั้นแนวทางการผลิตต่างๆ จึงไม่เพียงแต่ขึ้นอยู่กับนโยบายของประเทศเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป

การพัฒนาทางการกสิกรรมในยุคต่อไปจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายๆ ประการ ทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม นโยบายการค้า นโยบายการผลิต ที่มีเป้าหมายทั้งการอยู่รอดของเกษตรกรและเศรษฐกิจของประเทศ นับว่าเป็นเรื่องที่ท้าทายนักวิชาการเกษตรของไทย ที่จะต้องคำนึงถึงทิศทางเหล่านี้สำหรับการพัฒนาการเกษตรของไทยในยุคต่อไป (banksittipol, 2557)

สรุปได้ว่า การทำอาชีพการเกษตรของกสิกรมีปัญหามากมาย เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ทำการเกษตร การสูญเสียที่ทำกินเพราะปัญหาหนี้สิน การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร เป็นต้น แนวโน้มของการทำอาชีพการเกษตรในอนาคต เช่น การแบ่งเขตการเกษตร การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น

จรรยาบรรณอาชีพการเกษตร

ทุกอาชีพต้องมีจรรยาบรรณในการทำงาน เพราะจรรยาบรรณคือระเบียบในการควบคุมกำกับความประพฤติให้อยู่ในกรอบแห่งความถูกต้องดีงาม ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น บางอาชีพจรรยาบรรณหลายๆ ข้อตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อาชีพการเกษตรก็เช่นเดียวกัน แม้จะเป็นอาชีพที่อิสระ แต่เกษตรกรต้องมีจรรยาบรรณในอาชีพของตน ดังนี้

1. การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลภายในแปลง

- 1.1 เก็บเกี่ยวผลในระยะเวลาที่เหมาะสมตามเกณฑ์ในแผนควบคุมการผลิต
- 1.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว ภาชนะบรรจุ และวิธีการเก็บเกี่ยวต้องสะอาด ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อคุณภาพของผลิตผลและปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค

2. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (Good Agriculture Practices)

- 2.1 สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดีและสามารถป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุแปลกปลอม วัตถุอันตรายและสัตว์พาหะนำโรค
- 2.2 อุปกรณ์และพาหะในการขนย้ายต้องสะอาดปราศจากการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค
- 2.3 ต้องขนย้ายผลิตผลอย่างระมัดระวัง

หมายถึง แนวทางในการทำการเกษตรเพื่อให้ได้ผลิตผลที่มีคุณภาพดี ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ได้ผลิตผลสูงคุ้มค่าการลงทุนและกระบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภคมีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุดเกิดความยั่งยืนทางการเกษตรและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมโดยหลักการนี้ได้รับการกำหนดโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO)

3. การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร

- 3.1 ผลิตผลที่เก็บเกี่ยวแล้ว ต้องไม่มีศัตรูพืชติดอยู่ ถ้าพบต้องตัดแยกไว้ต่างหาก
- 3.2 ต้องมีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร
- 3.3 ต้องมีการบันทึกข้อมูลการสำรวจและการ ป้องกันกำจัดศัตรูพืช
- 3.4 ต้องมีการบันทึกข้อมูลการจัดการเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ

4. การจัดการกระบวนการผลิต เพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ

4.1 หากมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตให้ใช้ตามคำแนะนำหรืออ้างอิงคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร หรือ ตามฉลากที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4.2 ต้องใช้สารเคมีให้สอดคล้องกับรายการ

4.3 ห้ามใช้วัตถุอันตรายที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ห้ามใช้

5. การปฏิบัติและการจัดการตามแผนควบคุมการผลิต

คัดแยกผลิตผลด้อยคุณภาพไว้ต่างหาก

6. แหล่งน้ำ

น้ำที่ใช้ต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อม ซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์

7. พื้นที่ปลูก

ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์ที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลิตผล (ภาณุชาติ มาให้ และคณะ, 2558)

สรุปได้ว่า จรรยาบรรณอาชีพการเกษตรคือหลักควบคุมประพฤติดังกล่าวหรือการปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพการเกษตร ให้เรียบร้อยถูกต้องดีงาม หลักจรรยาบรรณ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สถานที่เก็บผลผลิตทางการเกษตร ต้องได้รับการดูแลรักษาให้มีความสะอาดและปลอดภัย การเคลื่อนย้ายผลผลิตทางการเกษตรต้องมีความปลอดภัย หากมีการใช้สารเคมี ต้องเป็นไปตามเกณฑ์ความปลอดภัย เป็นต้น

หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยมากเป็นหลักธรรมเพื่อพัฒนาด้าน เพราะคนที่ฝึกตนได้เป็นผู้เจริญสามารถควบคุมตนเองได้ ไม่จำเป็นต้องมีใครบังคับหรือใช้ระเบียบบังคับเหมือนกับคนที่ไม่มีการฝึกตน เมื่ออยู่ร่วมกับคนอื่นก็ไม่สร้างปัญหาให้กับเขา หลักธรรมที่เหมาะสมในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร ได้แก่ สัปปุริสธรรม และหลักการพึ่งตนเอง ดังนี้

หลักสัปปุริสธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือธรรมของสัตบุรุษ เป็นธรรมของผู้รู้ สามารถประยุกต์กับการทำงานได้ดี เพราะมีความยึดหยุ่นสูง ปรับให้เหมาะสมกับการทำงานต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ในที่นี้มุ่งหมายประยุกต์กับอาชีพการเกษตร ดังนี้

1. **ธัมมัญญู รู้จักเหตุ** สิ่งทั้งหลายมีปรากฏการณ์หรือผลมาจากเหตุตามหลัก “เหตุปัจจัย” ที่มีอธิบายในคัมภีร์ปฏิจจสมุปบาท นอกจากนี้ยังศึกษาได้จากหลักอริยสัจ 4 และอิทัปปัจจยตา เหตุคือสิ่งที่ปัจจยหรือเชื่อมโยงนำไปสู่ความเป็นผล เช่น ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายส่วนหนึ่งเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพดินฟ้าอากาศ สภาพดินเสื่อมโทรมและภาวะมลพิษในพื้นที่เกษตรกรรมเกิดจากการใช้สารเคมี สินค้าเกษตรมีราคาต่ำเพราะผลผลิตทางการเกษตรล้นตลาด เป็นต้น การประยุกต์ใช้หลักธัมมัญญูเกษตรกรต้องคาดการณ์เหตุแห่งคือมองเหตุเชื่อมโยงไปหาผลได้แล้วหาทางป้องกันไม่ให้เกิดผลที่ไม่พึงปรารถนา ในทางตรงกันข้ามต้องรู้จักสร้างเหตุที่ถูกต้องเพื่อการนำไปสู่ผลที่ดีการเกษตรจึงจะประสบผลสำเร็จ

2. **อธกัณญู รู้จักผล** ผลทั้งหลายมีเหตุเป็นปัจจัยคือเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเน้นสอนเรื่องความเป็นเหตุและผลของสิ่งทั้งหลายเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจหลักความจริง สามารถที่จะป้องกัน แก้ไข หรือส่งเสริมพัฒนาสิ่งนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง ความเป็นผลในมิติของอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำเกษตรที่ใช้ต้นทุนสูงแต่สินค้าเกษตรมีราคาต่ำมีผลให้เกษตรกรไทยมีภาระหนี้สินมาก เป็นต้น เมื่อกำหนดได้ดังนี้ก็กำหนดแนวทางป้องกันปัญหา เช่น ใช้อยู่ชีวภาพที่ทำเองแทนการซื้อปุ๋ยเคมีบำรุงพืช รัฐส่งเสริมให้ปลูกพืชอื่นๆ ในปริมาณที่เหมาะสม หรือปลูกพืชหลายอย่างพร้อมๆ กับการปลูกพืชหลัก เพื่อป้องกันสินค้าการเกษตรล้นตลาดอันเป็นเหตุให้สินค้าการเกษตรตกต่ำ

3. **อัตตัญญู รู้จักตน** การรู้จักตนก็เพื่อให้ประเมินกำลังความสามารถของตนได้ การรู้จักตนเป็นเหตุให้ทำงานได้เหมาะสมกับกำลังความสามารถที่มีอยู่นั้น หากเห็นว่าเกินกำลังความสามารถจะให้ลดลงให้เหมาะสม หรือหาทางเพิ่มขึ้นเพื่อให้สามารถทำงานนั้นได้ เช่น หากทำเพียงลำพังเป็นความยากลำบากก็หาวิธีทำในลักษณะเครือข่ายเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน เป็นต้น ปัญหาของเกษตรกรไทยในปัจจุบันส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่รู้จักตน เช่น ไม่มีความรู้เรื่องนั้นๆ ดีพอ แต่ทำตามกระแส, ทำเกินกำลังทรัพย์หรือต้นทุนของตน, คาดการณ์ตลาดสินค้าเกษตรไม่ออก ทำการเกษตรบนพื้นฐานของความเสี่ยง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความล้มเหลวในอาชีพการเกษตร

4. **มัตตัญญู รู้จักประมาณ** คำว่า “ประมาณ” หรือ “ความพอดี” ค่อนข้างมีขอบเขตกว้าง เพราะหมายถึงประมาณในการกระทำการสิ่งต่างๆ แต่ก็สามารถกำหนดขอบเขตให้แคบเข้าโดยการนิยามว่า “กระทำพอประมาณ” “ทำแต่พอดี พอควร” ในลักษณะเดียวกันกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ประมาณการผลิตของตน ประมาณการบริโภคของผู้ซื้อ หรือประมาณความต้องการสินค้าของตลาด เป็นต้น ประมาณที่สำคัญคือประมาณในการดำเนินชีวิตของตน ไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักมัธยัสถ์ รู้จักข่มใจเพื่อห้ามการทำตามกระแสสังคมที่ไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของตน ซึ่งจะเป็นเหตุให้สร้างปัญหาอื่นๆ อีกมากมายและมีความเดือดร้อนไม่รู้จบจบล้น

5. **กาลัญญู รู้จักกาลเวลา** คนฉลาดต้องรู้ว่าเวลาใดควรทำอะไร ทำแล้วจะมีผลอย่างไร เช่น เมื่อข้าวล้นตลาดโลก ราคาข้าวตกต่ำ ช่วงนั้นก็ควรลดการปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายและปลูกพืชอย่างอื่นแทน, หากกำหนดได้ว่าตลาดรับซื้อสินค้าเกษตรของตนไม่มีความชัดเจนและแน่นอน ก็ควรชะลอการผลิตสินค้าเกษตรไว้ก่อนจนกว่าจะได้ตลาดรับซื้อที่แน่นอน, ควรศึกษาสภาพดินฟ้าอากาศประกอบการทำเกษตรด้วย หากรู้ว่าปีนี้น้ำฝนไม่เพียงพอ ก็ควรหลีกเลี่ยงการปลูกพืชที่ไม่ทนต่อความแห้งแล้ง ปลูกพืชที่ทนต่อความแห้งแล้งได้ดีแทน, วิธีการเพิ่มราคาแก่สินค้าการเกษตรที่นิยมในปัจจุบันอย่างหนึ่งคือการปลูกพืชนอกฤดูกาล เพราะสามารถจำหน่ายได้ในราคาสูง เนื่องจากสินค้าเกษตรในช่วงนั้นมีน้อยหรือหายาก ทำให้ผู้บริโภคสนใจซื้อแม้ราค่อนข้างสูงก็ตาม การผลิตสินค้าเกษตรในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการวางแผนการตลาดตามหลักอุปสงค์และอุปทาน

6. **ปริสัณญู รู้จักชุมชน** หลักความรู้ข้อนี้มีความสำคัญมาก เพราะมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีการแลกเปลี่ยนและอาศัยกันเป็นอยู่ การทำเกษตรส่วนหนึ่งเพื่อทำกินเฉพาะตนกับครอบครัว ส่วนหนึ่งเพื่อจำหน่ายและนำเงินที่ได้ไปซื้อสิ่งอื่นดำรงชีพ คนที่ประสบความสำเร็จในอาชีพการเกษตรเพราะเข้าใจชุมชนหรือผู้บริโภค เช่น ชุมชนนั้นเป็นชุมชนเมือง คนประกอบอาชีพค้าขาย ทำธุรกิจส่วนตัว หรือรับราชการเป็นส่วนใหญ่ พืชผักที่จำหน่ายในตลาดใช้สารเคมีโดยมาก เกษตรกรสามารถที่จะสร้างแบรนด์เนมโดยการจำหน่ายพืชผักอินทรีย์หรือปลอดสารพิษในราคาถูก และทำให้ครบวงจรคือมีสินค้าหลากหลายที่ผู้บริโภคเลือกซื้อได้ตามความต้องการ ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจซื้อสินค้าเกษตรของตน

7. **บุคคลัญญู รู้จักบุคคล** ในการประกอบอาชีพการเกษตรจะต้องมีการติดต่อ สัมพันธ์ แลกเปลี่ยน และเรียนรู้กับผู้อื่น ดังนั้นจำเป็นต้องเลือกคนที่จะคบด้วย เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความหวังดี คอยช่วยเหลือและแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น การได้มิตรผู้มีความซื่อสัตย์เขาจะไม่เอาเปรียบ เช่น รับซื้อสินค้าเกษตรแบบไม่กดราคา ไม่โกงตาชั่ง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกษตรกรจำหน่ายสินค้าได้ในราคาสูง หากเรามีปัญหาในการลงทุนทำเกษตรกรรมเขาก็จะคอยช่วยเหลือ ช่วยผ่อนหนักเป็นเบา ตลอดจนคอยแนะนำวิธีการทำเกษตรที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งปัจจุบันหาบุคคลลักษณะนี้ได้ยากมาก เพราะสภาพสังคมที่มีความแข่งขันกันสูงบีบบังคับคนที่มีความดีไม่สูงให้เป็นคนเห็นแก่ตัว ดังนั้นความคิดและการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นจึงหาได้ยาก

หลักการพึ่งตนเอง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นธรรมทำที่พึงแก่ผู้ปฏิบัติตามได้เป็นอย่างดี คือผู้ปฏิบัติตามได้เป็นผู้มีที่พึ่งทั้งด้านจิตใจ สติปัญญา และการเลี้ยงชีพ ผู้เขียนได้เลือกศึกษาเป็นบางหัวข้อธรรม ดังนี้

1. **ศีล** ศีลเป็นจริยธรรมพื้นฐานที่ต้องมีทุกอาชีพ หากไม่มีศีลความวุ่นวายก็จะเกิดขึ้นจนถึงไม่อาจทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ศีลที่จะกล่าวในอาชีพการเกษตร ได้แก่ การไม่ทุจริต ไม่คดโกง และมีวาจาสัตย์ ไม่พูดหลอกลวงคนอื่น ต้องยอมรับว่าปัญหาในการประกอบอาชีพโดยเฉพาะการค้าขายมีความล่อแหลมต่อการทุจริต คดโกง และพูดเท็จมาก เพราะผู้ขายมักอ้างว่าหากค้าขายแบบไม่เอากำไรด้วยการโกหกราคาต้นทุนการค้าขายนั้นก็ทำกำไรได้ยาก ซึ่งความจริงแล้วก็พอมีกำไรอยู่แต่ไม่มาก เพราะการซื้อสินค้าจากแหล่งผลิตในปริมาณมากมักจะมีส่วนลดอยู่แล้ว หรือหากคิดราคาเพิ่มกับค่าขนส่ง ผู้ขายก็พอทำกำไรได้บ้างเหมือนกัน ปัญหาในปัจจุบันคือการค้ากำไรเกินควร สิ่งของเดียวกัน ร้านค้าใกล้เคียงกัน แต่ขายในราคาต่างกันก็มี แต่ผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้รับการส่งเสริมและถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง เหล่านี้แสดงถึงความไม่มีมาตรฐานในการค้าขายและการควบคุมราคาสินค้า รวมทั้งศีลธรรม จริยธรรมในการประกอบอาชีพ

2. **พหุสูต** ในที่นี้หมายถึงการมีองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตรเป็นอย่างดี ซึ่งมีช่องทางหรือวิธีการฝึกฝนอบรมความรู้ได้หลายรูปแบบ เช่น การอ่านหนังสือ ค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต อบรม สัมมนา เป็นต้น ปัญหาของเกษตรในอดีตคือการประกอบอาชีพตามที่บรรพบุรุษได้เคยพาทำมาเท่านั้นเอง ขาดการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มมูลค่าในอาชีพของตน รวมทั้งขาดการทำงานแบบเครือข่าย ดังนั้นอาชีพเกษตรจึงมักเสียเปรียบอาชีพค้าขาย ซึ่งมีการวิเคราะห์ตลาดเป็นอย่างดี อาชีพการเกษตรที่ควรถือเป็นต้นแบบคือเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือศาสตร์พระราชาราชของรัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ทรงศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์การเกษตร มีการทดลองและปฏิบัติจนเห็นผลเป็นที่ประจักษ์แล้วจึงทรงเผยแพร่ทฤษฎีเกษตรแผนใหม่ ซึ่งทำให้ได้ผลดีกว่าการเกษตรแบบดั้งเดิม เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างสมศักดิ์ศรี ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถึงกระนั้นเกษตรกรจำนวนมากก็ยังไม่อาจทำการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ได้ สาเหตุมีหลายอย่าง เช่น ขาดแหล่งน้ำ การสนับสนุนจากรัฐยังไม่เพียงพอ เป็นต้น

3. **ความขยัน** ความขยันคือความหมั่นทำงานและทำได้อย่างสม่ำเสมอ เป็นปัจจัยพื้นฐานในการทำงานทุกประเภท จัดอยู่ในหลักทฤษฎีธรรมิกัตถะ 4 (ประโยชน์ในปัจจุบัน) จนถึงกับมีคำกล่าวว่า “คนขยัน แม้ไม่รวย แต่ก็ไม่ออด” เพราะความขยันเป็นการได้ผลหรือสร้างงานอย่างต่อเนื่อง อาศัยเพียงความขยันอย่างเดียว แต่หากไม่มีวินัยในการใช้ทรัพยากร การสร้างฐานะก็เป็นไปได้อย่างยากเหมือนกัน ต้องมีองค์ประกอบอย่างอื่น ได้แก่ ความมั่งคั่ง คบเพื่อนดี และใช้ชีวิตพอเหมาะ ความขยันนั้นจึงจะอำนวยประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ปัญหาของเกษตรกรไทยคือความยากจน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีคนขยันจำนวนมาก แต่ขาดการบริหารจัดการอาชีพและขาดความมีวินัยในการใช้ทรัพยากร

4. **ความสันโดษ** เป็นธรรมในกลุ่มเดียวกันกับ “มัตตัญญูตา” ไม่ได้หมายถึงธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเฉื่อยหรือขาดความกระตือรือร้น แต่เป็นธรรมที่สอนให้รู้จักสร้างที่พึ่งแก่ตนด้วยความถูกต้องเหมาะสม รวมถึงเป็นเกราะกำบังความยากลำบากซึ่งอาจเกิดจากการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืนหรือการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมที่เป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน การประยุกต์หลักสันโดษในการประกอบอาชีพการเกษตรที่เห็นผลชัดเจนมากที่สุดคือปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียงของรัชกาลที่ 9 ซึ่งเกิดจากการศึกษาและทดลองอย่างละเอียดรอบด้าน ไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การต่อยอดปรัชญาแห่งเศรษฐกิจพอเพียงไม่อาจสมบูรณ์ได้หากขาดการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจัง คือในเบื้องต้นควรได้แก้ปัญหาภาวะหนี้สินของเกษตรกรก่อน หลังจากนั้นส่งเสริมการสร้างแหล่งน้ำ พืชพันธุ์เกษตร ตลาดสินค้า และราคาสินค้าเกษตร ในขณะเดียวกันก็ควรได้ควบคุมระบบทุนนิยมและค่านิยมความฟุ่มเฟือย (วัตถุนิยม) ไปพร้อมๆ กัน

5. **ปัญญา** ความมีปัญญามีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นพหูสูตร แต่คนมีปัญญาคือคนที่ใช้ความรู้ที่มีอยู่นั้นให้เกิดประโยชน์ได้ กล่าวคือ เมื่อมีการสั่งสมความรู้ด้วยวิธีการอบรมเป็นต้นแล้วหลังจากนั้นก็นำความรู้ นั้นมาพิจารณา ศึกษาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์เชิงเหตุผลก่อนนำความรู้ นั้นไปใช้ ซึ่งในการใช้ความรู้จริงอาจ ไม่เป็นไปตามหลักการที่ได้ศึกษามาเสมอไป เพราะสภาพการทำงานจริงมีปัจจัยและบริบทที่แตกต่างกันไป เกษตรหัวก้าวหน้าต้องมีวิสัยทัศน์ในการประกอบอาชีพ หมั่นพัฒนาความรู้อยู่เสมอ เป็นคนละเอียดรอบคอบ เมื่อพบกับอุปสรรคและปัญหาที่ศึกษาหาสาเหตุและแนวทางการแก้ปัญหา มีใจกว้าง ไม่ปิดกั้นตน ยอมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น หมั่นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้และประสบการณ์กับผู้อื่น เช่น ศึกษาการทำงาน ของ เกษตรกรต้นแบบ ปรากฏชาวบ้าน เป็นต้น ที่สำคัญต้องมีใจมั่นคง ยืนหยัดในหลักการที่ได้ศึกษาดีแล้วจนกว่า งานจะสำเร็จผล

สรุปได้ว่า หลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับอาชีพการเกษตร ได้แก่ สัปปริสธรรม และหลักการ ฟังตนเอง กล่าวคือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาลเวลา รู้ชุมชน และรู้บุคคล โดยสรุปหลักสัปปริสธรรมคือ หลักการรู้นั่นเอง ซึ่งเป็นความรู้ในมิติต่างๆ อันเป็นบริบทที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการประกอบอาชีพ การเกษตร ส่วนหลักการฟังตนเอง ได้แก่ ศีล พหุสูตร ความขยัน และความสันโดษ กล่าวคือ ความมีระเบียบ วินัย หลักวิชาการ ความขยันหมั่นเพียร และความพอเพียง ดำเนินชีวิตตามความสามารถและความเหมาะสม กับตนเอง

สรุป

อาชีพการเกษตรในประเทศไทยสันนิษฐานว่ามีมากกว่า 10,000 ปีแล้ว โดยปรากฏหลักฐานทาง ภาควิชาและภาคอีสาน ภาคเหนือ เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภาคอีสาน เช่น จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัด อุดรธานี เป็นต้น หลักฐานเกี่ยวกับอาชีพการเกษตรยุคโบราณที่ปรากฏในจังหวัดอุบลราชธานี เช่น ฐานที่ การทำนาที่พื้นที่ลุ่ม การเลี้ยงปศุสัตว์ เป็นต้น ส่วนจังหวัดอุดรธานี เช่น อาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่ ปรากฏในอารยธรรมบ้านเชียง เป็นต้น การทำอาชีพการเกษตรของกลีกรมีปัญหามากมาย เช่น ปัญหาความ เสื่อมโทรมของพื้นที่ทำการเกษตร การสูญเสียที่ทำกินเพราะปัญหาหนี้สิน การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร เป็นต้น แนวโน้มของการทำอาชีพการเกษตรในอนาคต เช่น การแบ่งเขตการเกษตร การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่ม ผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น จรรยาบรรณอาชีพการเกษตรคือหลักควบคุมประพฤติหรือการปฏิบัติเกี่ยวกับ อาชีพเกษตรให้เรียบร้อยถูกต้องดีงาม หลักจรรยาบรรณ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สถานที่เก็บผลผลิตทางการเกษตร ต้องได้รับการดูแลรักษาให้มีความสะอาดและปลอดภัย การเคลื่อนย้ายผลผลิตทางการเกษตรต้องมีความ ปลอดภัย หากมีการใช้สารเคมี ต้องเป็นไปตามเกณฑ์ความปลอดภัย เป็นต้น หลักธรรมที่สามารถนำมา ประยุกต์ใช้กับอาชีพการเกษตร ได้แก่ สัปปริสธรรม และหลักการฟังตนเอง กล่าวคือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ ประมาณ รู้กาลเวลา รู้ชุมชน และรู้บุคคล โดยสรุปหลักสัปปริสธรรมคือหลักการรู้นั่นเอง ซึ่งเป็นความรู้ในมิติ ต่างๆ อันเป็นบริบทที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนหลักการฟังตนเอง ได้แก่ ศีล พหุสูตร ความขยัน และความสันโดษ กล่าวคือ ความมีระเบียบวินัย หลักวิชาการ ความ ขยันหมั่นเพียร และความพอเพียง ดำเนินชีวิตตามความสามารถและความเหมาะสมกับตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2542). จริยศาสตร์สำหรับผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- จักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ. (2562). เหตุจูงใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหลังจบการศึกษาของ นักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารมนุษยสังคมสาร (มสส.) 17(3), 135-156.

- ภานุชาติ มาให้ และคณะ. (2558). จรรยาบรรณเกษตรกร. เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2566 จาก <https://prezi.com/0xb4lpnmcigi/presentation/>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรพัฒน์ สายสัญญาณ. (2563). วิชาการเกษตรเพื่องานอดิเรก, เอกสารประกอบการสอน. หลักสูตรเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- อมรพิมล พัทธ์. (2563). การพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดนตรีและการพัฒนามนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Banksittipol. (2557). แนวโน้มของการพัฒนาการกสิกรรมของประเทศไทยในอนาคต, เรียกใช้เมื่อ 17 ตุลาคม 2566 จาก <https://kasettakon.wordpress.com/2014/09/21/%E0%B9%81%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B9%82%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%A1%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%81/>